

קורס מורי דרך תשע"ז (2016 – 2017)

בית הספר לתעודות אתגריות, המכללה האקדמית בוינגייט

דו"ח סיור 69

מצדה

נועם זיו

מסלול הסיור (אתרים מרכזיים):
מצדה – מבואה ומוזיאון, אתרים על ההר, שביל הסוללה, גבעת הקברים

תאריך הסיור: 25.4.2017

מדריך הסיור: ד"ר נחום שגיב

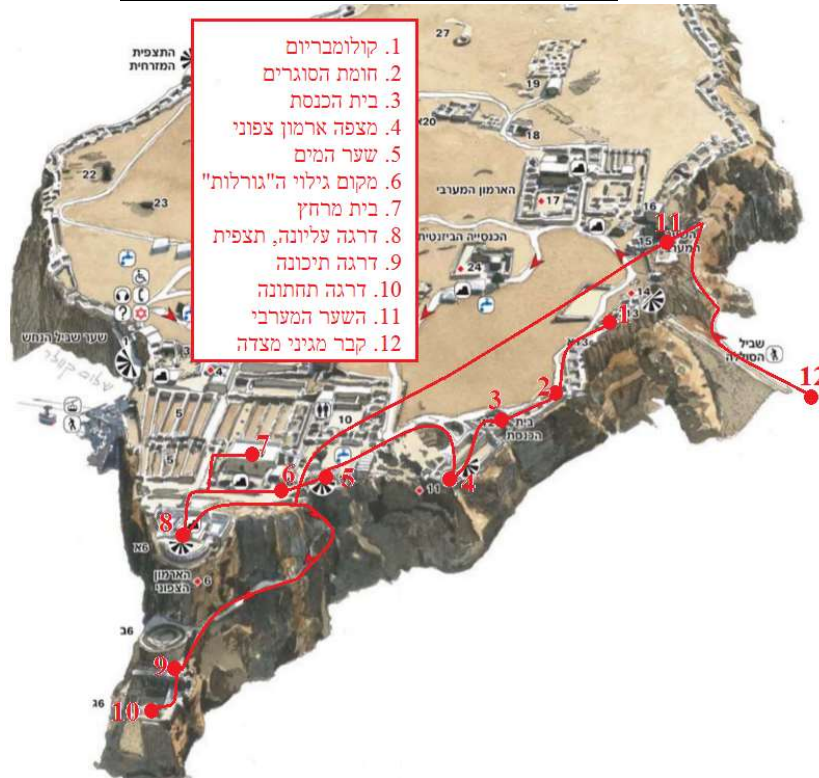
לו"ז ומנהלות

הערות	מנהלות ועזרים	פירוט הפעילות	עד...	מ...
שירותים, חנות נוחות, מזנון	להליפין ניתן לעצור בצומת אלמוג	הפסקת בוקר בלידו	09:05	08:30
שירותים במרכז האתר (מבנה עם דגל)	הכניסה לגן הלאומי נסגרת שעה לפני שעות הסגירה הרשומות	גן לאומי מצדה מבואה-מוזיאון	10:35	10:00
	הרכבל האחרון עולה להר שעה לפני הסגירה שעון קיץ בימים א'-ה' ושבת 8:00-17:00 בימי שישי וערבי חג 8:00-16:00 שעון חורף בימים א'-ה' ושבת 8:00-16:00 בימי שישי וערבי חג 8:00-15:00 ערבי חג 08:00-13:00 ערב יום כיפור 08:00-12:00 טלפון 08-6584207/8 לחזיון האור-קולי 08-9959333			
		מבואה-דגם/סרט	11:20	10:40
		רכבל /תצפית/שער העיר	12:15	11:20
		אבני דרדור/מקום הבקעת החומה	12:30	12:15
		כנסיה ביזנטית	12:40	12:30
		חדר משמר/ארמון מערבי	13:05	12:40
		בריכת טבילה גדולה	13:10	13:05
		מבנה ציבורי (בית מדרש)	13:15	13:10
		קולומבריום	13:25	13:15
	מקום מצוין להדרכה בתנאי חום או גשם	בור מים	13:45	13:25
	חלקו הדרומי של האתר פחות מתוייר מזה הצפוני. רצוי להתחשב בכך כדי לווסת את העומס.	בריכת שחייה	13:50	13:45
		תצפית דרומית	14:00	13:50
		הפסקת צהריים	14:30	14:00
		חומת סוגרים/מגדל קולומבריום	14:40	14:35
		סוגר המגילות/תצפית	14:55	14:40
		בית הכנסת	15:25	14:55
		מודל מערכת המים	15:35	15:25
		שער המים	15:38	15:35
		חדר גילוי הגורלות	15:42	15:38
		מחסנים דרומיים	15:47	15:42
		בית המרחץ הגדול	16:10	15:47
		תצפית/הארמון הצפוני	17:00	16:10
	תצפית על בורות המים/גבעת הקברים	17:15	17:00	

מפת קטעי ההליכה עד הפסקת צהריים

מפת קטעי ההליכה אחרי הפסקת צהריים

תכני ההדרכה

תוכן ההדרכה	אתר
<p>מצדה היא הורסט – גוש שהתרומם בגלל לחצים טקטוניים והתנתק ממצוק ההעתקים. השכבות אינן דומות לסלעים שליידו. תצורת הלשון שלמרגלות מצדה ממזרח היא סלע משקע אגמי. האגם השתרע עד חצבה והכנרת, והשאר משקעים רכים</p>	<p>נסיעה למצדה</p>
<p>הממצאים במצדה תואמים ארבע תקופות:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. החשמונאים (100-60 לפנה"ס) שהקימו לראשונה מבצר במצדה. הם בנו ארמון, התקינו מערכת מים וסללו דרכים אל ההר. 2. הורדוס (מלך בישראל מ 40 עד 4 לפנה"ס). בימיו התנהלה פעילות בנייה בקנה מידה עצום בארץ כולה, ובמצדה במיוחד. רוב הבניינים והמתקנים שרואים כיום במצדה נבנו בימיו ונראה שגם כל מה שנבנה לפניו עבר שיפוץ, או אף נהרס ונבנה מחדש. לכן קשה להחליט מה מן הבניינים והמתקנים שבמצדה הוקם בידי החשמונאים ומה בידי הורדוס. יוסף בן-מתתיהו מייחס להורדוס את בניית החומה, הארמון הצפוני, מערכת המים, המחסנים ועוד. 3. המרד הגדול (74-66 לספירה). בגלל מספרם הגדול של הקנאים ודרישותיהם הצנועות הם גרו בצפיפות בבניינים הקיימים. למרות זאת המקום היה צפוף, והם הקימו לעצמם מגורים נוספים בצורת חדרים קטנים ודלים, שקירותיהם דקים ובנויים אבנים קטנות ובלתי-מסותתות, מוצמדות זו לזו בטיח רב. חדרים אלה הוקמו לרוב בצברים, שאפשר בקושי להגדירם כבניינים או אף כשכונות, והם נבנו תכופות צמודים 4 בניין קיים (חומה, ארמון או קסרקטין). 4. התקופה הביזאנטית (640-324 לספירה) בתקופה זו ישבו במצדה נזירים נוצרים, שביקשו להתבודד במדבר ולהינתק מן הציבור. הם חיו במערות ובבורות מים שיצאו משימוש, והקימו כנסייה נאה. בתולדות מצדה הם מהווים אפיזודה שאינה קשורה ישירות למאורעות המסעירים שלה <p>-----</p> <p>הורדוס ירש את המדינה החשמונאית ובנה אותה מחדש במפעלי בניה כבירים. בשנת 40 לפנה"ס פולשים הפרתים, אויבי רומא במזרח, ליהודה. הם מכתירים למלך את מתתיהו אנטיגונוס השני (בנו של אריסטובולוס השני). אנטיגונוס, שהיה אויבו האישי של הורדוס (הנאמן לרומא). הפרתים שמים את הורדוס ואחיו פצאל ביחד עם הורקנוס השני במצור בארמונם בירושלים. הורדוס בורח לממלכת הנבטים, כשבדרך הוא משאיר את משפחתו במצדה. משפחתו סובלת ממצוקת מים קשה כיוון שעוד לא היתה בה מערכת מים. כשהחל הורדוס לבנות במצדה, בנה מערכת מים עצומה המבוססת הן על איסוף מי נגר והן על לכידת מי שטפונות והעלאתם אל הבורות שעל ההר.</p>	<p>מבואה</p>

בשיא פיתוח המערכת היא הכילה 41 אלף מ"ק ב 12 בורות (מספיק לאלף איש למשך 3 שנים). ממערכת הבורות התחתונים היה צורך להעלות את המים בעזרת בהמות וכדים, לשם כך נבנה "שער המים" מצפון. הורדוס גם מבצר את מצדה בחומה ובונה בה מרחצאות ומבנים רבים. לאחר מות הורדוס (4 לפנה"ס) ועם סיפוח יהודה לאימפריה הרומית בשנת 6 לספירה, הציבו הרומאים חיל משמר קטן במצדה. יוספוס מספר כי אחד האירועים הראשונים שהתרחשו עם פרוץ המרד הגדול כנגד הרומאים (66 לספירה) היה כיבוש מצדה בידי הסיקריים, שבאים על מנת לבזוז את אוצרות מצדה מימי הורדוס, ולחזור לירושלים. בראשם עמד **מנחם בן יהודה הגלילי**. לאחר שזה חוזר לירושלים הוא הורג את חנניה שהיה כהן גדול בעוון שיתוף פעולה עם הרומאים. הציבור מתרעם ומנחם מוצא להורג. אחרוני המורדים נמלטים למצדה, וביניהם **אלעזר בן יאיר**, שהפך למפקד ההר.

הסיקריים, שנקראו כך על שם החרב הקצרה המעוקלת - **סיקה** - שנשאו על גופם, מנו ע"פ יב"מ 967 איש. הם עסקו בשוד והרג של יהודים שלא היו קנאים כמותם (מסופר כי הרגו יותר מ 700 איש בעין גדי, רובם נשים וילדים). - **הם רצחו יהודים, לפני ובזמן המלחמה**.

הרכב קהילת המורדים ששהו במצדה היה מגוון, והיו ביניהם כנראה גם מבני קהילות **האיסיים והשומרוניים**. ה"קנאים" או ה"מורדים" הוא שמה של הקבוצה המעורבת (לא כולם סיקריים). המורדים ניצלו את חומת הסוגרים ואת חלק מהארמונות שהותיר אחריו הורדוס למגורים. הם הקימו מבני דת, דוגמת בית כנסת ומקוואות, וניהלו במקום חיי קהילה, ששרידיהם החזריים הרבים נמצאו בחפירות.

המצור

מצדה נותרה המצודה האחרונה ביהודה שלא נכבשה. במהלך שנת 73-74 לספירה הרומאים בפיקוד **פלביוס סילבה** מפקד הלגיון העשירי, מגיעים מירושלים. הם מקימים חומת מצור (דייק) ושמונה מחנות המחוברים ביניהם בשביל ("שביל הרץ"), ומתחילים לבנות סוללת פריצה על המדרון המערבי. מערכת המצור נשלמת בתוך כשבועיים, והמצור נמשך חודשיים-שלושה. כשאל המצור מצליח לקעקע את החומה, המגנים בונים חומת עת מאחוריה. הרומאים מעלים אותה באש ולבסוף מצליחים להבקיע את החומה. **יוספוס** מספר, שבעת שאפסה תקוות הנצורים נשא אלעזר בן יאיר שני נאומים שבהם שכנע את 960 הנצורים כי מוטב לשלוח יד בנפשם מאשר לחיות חיי קלון והשפלה כעבדים בידי הרומאים. תיעוד המעשה מופיע בספר "מלחמת היהודים" ("מלחמות" ז' ט' א):

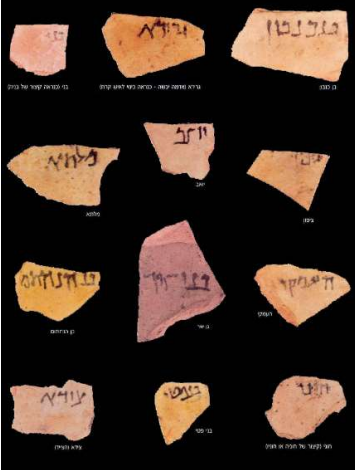

"... ויבחרו בגורל עשרה מתוכם אשר ישחטו את כולם. וכל אחד השתרע על הארץ ליד אשתו ובניו ההרוגים וחיבק בזרועותיו ופשט ברצון את צווארו לישחיטה בידי האנשים אשר מלאו את המעשה הנורא הזה. והאנשים האלה שחטו את כולם בלא רעד. ואחרי כן הפילו גורל ביניהם למען ישחט הנלכד בגורל את תשעת חבריו ואחרי המיתו את כולם יטרוף נפשו בכפו... ככה מתו כולם באמונה כי לא השאירו אחריהם נפש חיה למשוך בעול הרומאים... ולמחרת עלו הרומאים אל מצדה. וכאשר מצאו את המון ההרוגים לא שמחו הפעם על אשר ראתה עינם באויביהם. כי אם השתוממו על רוחם ועצתם הנאדרה, אשר צחקה למוות ולא שבה אחור מהמעשה הגדול הזה".

<p>במחקר עניין ההתאבדות מוטל בספק. האם התאבדו רובם? או מעטים? או שכל הסיפור הוא מיתוס ותו לא? לפי יוספוס, שתי נשים וחמישה ילדים הסתתרו בבורות שעל ההר והם אלה שסיפרו לרומאים את קורות אותו הלילה, בט"ו בניסן, היום הראשון של סוכות. עם נפילת מצדה נסתיים כיבושה של ארץ יהודה כולה בידי הרומאים. במצדה נותרה יחידת חיל עזר רומית עד לראשית המאה השנייה לסה"נ. כתביו של יוסף בן מתתיהו הם המקור העיקרי לסיפורי מצדה. הוא נשבה ע"י הרומאים, חי ברומא והיה מקורב לחוגי הצבא, וכך היתה לו גישה לארכיונים הצבאיים. הוא יצא עם הרומאים למסעות כיבוש ולכן כתביו נחשבים מדויקים, אם כי הוא נוטה להגזים במספרים. בקשר לנאומיו של אלעזר, יב"מ כותב בפאתוס ודרמטיות שלדעתו היו אמורים להיות.</p>	
<p>קירות השער מעוטרים בטיח מכויר (סטוקו) ולרגליהם הספסלים המקוריים המטויחים ששימשו את השומרים ואת הממתנים. ריצוף האבן של תא השער נועד למנוע את פגיעת הפרסות של פרדות ההובלה. כאן נבחין לראשונה בקו השחזור השחור.</p>	<p>שער שביל הנחש</p>
<p>מבט על חומת הסוגרים המערבית שדרכה פרצו הרומאים אל תוך מצדה. מעל הסוללה הרומית בולט חסרונה של חומת הסוגרים, שנהרסה במהלך המצור. בחודש ניסן בשנת 73 או 74 לסה"נ העלו הרומים מגדל מצור שגישר על הפרש הגובה בין ראש הסוללה לראש המצוק והחומה. בזמן המצור הופגז האזור בידי מכונות הארטילריה הרומיות, ועל כך יעידו הקליעים וראשי החצים שנמצאו במקום. המורדים התגוננו באמצעות אבני דרדור גדולות. קעקוע החומה ושריפת חומת העץ והעפר שהוקמה בידי המורדים מבפנים, הביאו להכרעה הצבאית. מן המגדל המשוחזר נבחין בחומת המצור ובמחנות הרומיים, בהם מחנה ו', שבו שכן מפקד הלגיון העשירי סילבה.</p>	<p>נקודת הדרכה שניה</p>
<p>מערכת המצור הרומית היתה מבוססת על 8 מחנות שהוקמו מסביב להר. שלושת המחנות הראשונים א, ב, ו-ג' נבנו קרובים זה לזה בחלקו המזרחי, שכן זו היתה דרך הגישה אל ההר והיתה צריכה להיות מאובטחת היטב. מחנה א' שליד מרכז המבקרים שוחזר. מחנה ד' סגר את השטח הצפוני הנמוך של ערוץ נחל בן יאיר. מחנה ה' נבנה קרוב מאוד לסוללת הפריצה כדי לשמש כמחנה הכנה להסתערות. מחנה ו' הוא הגדול והחשוב ביותר. בו ישבה מפקדתו של סילבה והוא היווה חפ"ק המבצע. מחנות ז' ו-ח' ניתקו את מצדה מכיוון דרום מעבר לנחל מצדה. מחנה ח' נבנה על הר אלעזר והוא היחיד שהיה גבוה טופוגרפית ממצדה, כנראה לצרכי תצפית ואיסוף מל"מ.</p>	<p>תצפית מערבית</p>

<p>בין כל המחנות נבנה שביל שנקרא "שביל הרץ" שמטרתו תקשורת בין המחנות באמצעות רצים. הדייק (חומת המצור) נבנה מסביב לכל ההר ואפילו במקומות בלתי עבירים לחלוטין. לאורכו בחלק המזרחי היו 14 עמודים. מטרתו היתה למנוע מעבר תגבורות להר ו/או בריחה ממנו.</p>	
<p>לאחר עזיבת הרומאים שממה מצדה לכמה מאות שנים. במהלך המאה ה 5 לספירה, בתקופה הביזאנטית, כחלק מתופעת ההתיישבות הנוצרית במדבר יהודה, הוקמה במקום כנסיית מתבודדים (לאורה). האולם המרכזי של הכנסייה רוצף בפסיפס צבעוני והקירות עוטרו בדגמים שעוצבו בעזרת חרסים ובאבנים ששוקעו בטיח. האפסיס שבקצה האולם השתמר במלואו. זגוגיות החלון שבקיר האפסיס התגלו בחצר, וכן נמצאו עשרות מהרעפים שכיסו את הגג. בחדר המערבי של הכנסייה נמצאה רצפת פסיפס, ובה דגמים צמחיים ומדליונים, המתארים פרות וסל של לחם הקודש.</p>	<p>הכנסייה הביזנטית</p>
<p>הארמון המערבי הוא מבנה המשתרע על כ-4,000 מ"ר בצמוד למרכז החומה המערבית ובסמוך לשער המערבי. בנוסף לשימוש כבניין מגורים, החפירות הצביעו כי הוא היה מרכז אדמיניסטרטיבי וטקסי מרכזי במצדה ובו ארבעה חלקים עיקריים:</p> <p>1. אגף המגורים המלכותי ובו סוויטות שנבנו סביב חצר מרכזית. בחלק הדרומי של החצר נקבע כניסה לחדר מבואה, שקירותיו קושטו בקירות גבס מעוטרים, וממנו נכנסו לחדר הכס. בחדר זה נמצאו 4 שקעים ששימשו לכיסא מלכות או למוטות שתמכו בחיפוי מעל לכס. חדרי השינה ואוכל נבנו מצדה המערבי של החצר. חדר נוסף שנבנה לכל אורכו של הצלע המזרחית היה מבואה מצד מזרח לחדר הכס, וברצפתו פסיפס מפואר ובו שילוב של צורות גאומטריות ותמונות של פירות.</p> <p>2. אגף השירות ובתי המלאכה נבנה בצד הצפוני מסביב לחצר מרכזית. באגף נבנו גם מספר יחידות דיור בנות שני חדרים ומנגד - בתי מלאכה וחדרי שירות שונים. בצמוד לאגף זה נבנה בית המרחץ ששימש את המתגוררים בארמון. חדרי מדרגות הובילו לקומות מהם לא נותר שריד.</p> <p>3. אגף המחסנים כלל מחסן שאורכו כ 70 מטר בצד המערבי של הארמון ושלושה מחסנים שנבנו בצמוד. מערכת של מבואות ודלתות הובילה מהארמון למחסנים ודלתות נפרדות מצד דרום ששימשו להכנסת מוצרים וחפצים שונים למחסנים. מחסנים קטנים נבנו בצמוד לאגף המנהלתי.</p> <p>4. האגף המנהלתי ובו גם יחידות דיור של הפקידים נבנה בצד הצפון מערבי של המלון. אגף זה מורכב משלוש יחידות נפרדות שהצפונית שבהם מפוארת במיוחד.</p>	<p>הארמון המערבי</p>
<p>ע"פ ההלכה, כדי שמאגר מים יוכל להיות גם מקווה טהרה, נדרשים לפחות 40 סאה של מים בלתי שאובים (גשם או נגר), והם יכולים לטהר כל כמות של מים שאובים שמוסיפים למאגר. ד"ר גיא שטיבל טוען כי כאן היתה שכונה של איסיים.</p>	<p>בריכת טבילה ציבורית</p>
<p>מבנה שבנייתו כנראה לא הושלמה. בתקופת המרד נבנו סביבו בתי מגורים. בצד המבנה נמצא אולם התכנסות ציבורי, שלאורך קירותיו הוקמו ספסלים ובמרכזו מעין שולחן בנוי. בית המדרש שימש יותר ללימוד תורה מאשר לתפילה.</p>	<p>בית המדרש</p>

<p>בחלק הדרומי של מצדה נמצא מבנה מעוגל שזכה לשם קולומבריום - שובך יונים) יונה בלטינית - Columba. המבנה בקוטר 7.5 מטרים, ובנוי בסגנון הרודיאני. הקולומבריום מחולק לשניים על ידי קיר ובקירותיו שקעים בצורת ריבוע והם מסודרים בשורות מקבילות, בסך הכול 80 גומחות בשורה. חופרי מצדה העלו בתחילה השערה שהמבנה שימש להטמנת אפר המתים מקרב הנוכרים שבחיילי המשמר של המלך הורדוס, אך לא נתגלו ממצאים המעידים על שריפת גופות. ההנחה המקובלת כיום היא שהמבנה היה שובך יונים שבמקור היה מקורה על מנת להגן על היונים מחיות ועופות טורפים, פתחים שנקרעו בגג או בחלק העליון של המבנה אפשרו ליונים כניסה ויציאה ואוורור. אל פתחים אלו אפשר היה להגיע באמצעות סולם עץ. היונים שימשו כמקור לבשר וייתכן שמהלשלת יצרו דשן לגידולים חקלאיים.</p>	<p>קולומבריום</p>
<p>בור גדול ממדים לאגירת מים על במת ההר, שלקרקעיתו יורד גרם מדרגות בן 64 מדרגות. בקיר שליד המדרגות חרותה כתובת – שריד מביקור של תנועת נוער במצדה בשנת 1941.</p> <p>מערכת המים במצדה</p> <p>הקושי העיקרי שעמד בפני בוני המבצר היה המחסור במים ובמקורות מים קבועים. על מנת להבטיח אספקת מים נבנתה מערכת מורכבת ובה 3 מערכות-משנה:</p> <p>מערכת איסוף וניקוז אספה מי שטפונות ממצדה מדרום ונחל בן יאיר מצפון באמצעות מערכת סכרים שהוקמו בנתיב זרימת המים בואדיות.</p> <p>אמת מים (אקוודוקט) שרוחבה 1.4 מטר הובילה את מי השיטפונות מנחל מצדה אל השורה העליונה של בורות המים, אמה זו נקברה ברובה על ידי מחנות המצור הרומאיים אך קטעים ממנה נשתמרו לאורך הוואדי. אמת מים שנייה הובילה מים מנחל בן יאיר לשורה התחתונה של בורות המים.</p> <p>בורות המים, שצורתם ריבוע, ותכולתם הכוללת כ-41,000 מטרים מעוקבים, נחצבו בסלע המדרון של המבצר בשתי שורות מקבילות - 8 בורות בשורה העליונה ו-4 בשורה התחתונה.</p> <p>לכל בור היו שני פתחים, פתח תחתון אליו נכנסו מי השיטפון מאמת המים ופתח עליון ממנו נשאבו המים.</p> <p>שביל מתפתל הוביל מהשורה העליונה של הבורות אל שער המים בסמוך לארמון הצפוני והמים הועלו אל המבצר על ידי בהמות משא או סבלים. מערכת נוספת, נפרדת, של בורות מים נחצבה בתוך שטח המבצר, על הפסגה. מים הובאו אל בורות אלו משער המים או שער שביל הנחש ומשם זרמו בתעלות למאגרי המים המרכזיים שבמבצר. מאגרי מים נוספים נחצבו בארמונות ובתים שבמבצר, מערכת נפרדת זו סיפקה מים באופן עצמאי למבנים אלו.</p>	<p>בור מים דרומי</p>
<p>הורדוס בנה במצדה בריכת שחייה רחבת ידיים, שדפנותיה וקרקעיתה מטויחות וגרם מדרגות יורד לקרקעיתה. בניית בריכה באזור כה שחון, בקיבולת 550 מ"ק, מעידה על החשיבות שייחס הורדוס לתרבות הרחצה.</p>	<p>בריכת שחייה</p>
<p>שני מגדלי גידול יונים מרובעים, ששימשו גם לתצפית ולמשמר, הוקמו בימי הורדוס עוד טרם בניית החומה.</p> <p>פתחי הכניסה למבנה מוקמו גבוה יותר, וניתן היה להגיע אליהם רק באמצעות סולם.</p>	<p>2 מגדלי קולומבריום</p>

<p>בגומחות הנראות בקיר קיננו יונים, אשר בשרן שימש למאכל והלשלשת שימשה לדישון. המגדל הדרומי שימש את הנזירים בתקופה הביזנטית.</p>	
<p>באחד מסוגרי החומה, "סוגר המגילות" נתגלה אוסף נדיר של ממצאים מזמן המרד שרוכזו במקום בידי הצבא הרומי לאחר הכיבוש. בולט ביניהם הממצא הכתוב הרב – קטעי מגילות ופפירוסים. על רצפת החדר נמצאו כמה אבני דרדור ומאות אבני בליסטראה.</p>	<p>חומת סוגרים/סוגר המגילות</p>
<p>הבניין שהוקם בימי הורדוס שימש כנראה כאורווה, והוסב במהלך ימי המרד לבית כנסת. (מתחתיו נמצאו גללי בהמות). המורדים הוסיפו שורות ספסלים בהיקף האולם והתקינו חדר נפרד בפיתו. בשני בורות שנכרו ברצפת החדר נמצאו קטעי גווילים מקראיים ובהם "חזון העצמות היבשות" מספר יחזקאל. על רצפת האולם נמצאה הכתובת "מעשר כהן". זהו אחד מבתי הכנסת הקדומים הבודדים שהתקיימו בסוף ימי בית המקדש השני, שחרב בשנת 70 לספירה. עד לפני כ-15 שנה ניתן היה לראות מתחת לטיח פריטים שפורקו מהמבנים של הורדוס, כלומר ניתן להסיק שהמבנה הוא פוסט-הרודיאני (אולי הסיקריים).</p>	<p>בית הכנסת</p>
<p>בצפון הרחבה נמצא שער המים, שאליו הוביל שביל שעלה מבורות המים העליונים שבמדרון הצפון-מערבי. תעלת מים הוליכה את המים מן השער אל בורות שעל פני ההר.</p>	<p>שער המים</p>
	<p>כאן נחשפו אוסטרקונים רבים, ובהם קבוצה מובחנת של שמות, ביניהם "בן יאיר" שמו של מנהיג הסיקריים – הקבוצה הדומיננטית בין מורדי מצדה. ידין קישר קבוצת חרסים זו עם הגורלות שהטילו המורדים בלילה האחרון.</p> <p>חוקרים אחרים רואים באוסטרקונים האלה חלק ממערך הניהול של קהילת המורדים. החרסים מוצגים במוזאון שבמבואה.</p>
	<p>בתי מרחץ הם חלק בלתי נפרד מהתרבות הרומית. אל בית המרחץ, הבנוי בסגנון רומי, נכנסים דרך חצר מוקפת עמודים שנועדה לתרגילי התעמלות. בחצר ישנו מודל של בית המרחץ, המזגים את מראהו ואת פעולתו. ניכנס אל חדר ההלבשה (אפודיטריום) המעוטר בציורי קיר ובמרצפות אבן ייחודיות.</p> <p>בזמן המרד הותקנו במקום ספסל הבנוי מחוליות עמודים ומתקן טבילה. נתקדם לחדר הפושר (טפידריום), שציורי הקיר שבו השתמרו להפליא. מימין, פתח המוביל לבריכה המדורגת של החדר הקר (פריגיטריום).</p> <p>נעבור מבעד לפתח הקשתי המקורי אל החדר החם (קלדריום), שרצפתו כפולה (היפוקאוסט) והיא נשענה על עמודוני חרס ואבן. אוויר חם הוזרם מתחת הרצפה ועלה בצינורות חרס</p>

<p>ששולבו בקירות וחימם את החדר, בדומה לעקרון הסאונה היבשה. בפינת החדר שוחזר קטע רצפה וקיר. בסמוך אליהם היה אמבט שאליו הוזרמו מים חמים. במקור עוטר החדר בציורי קיר ובתבליטי סטוקו ותקרתו הייתה קמרון כדי לאפשר נזילת מי עיבוי מהתקרה והקירות לרצפה (למנוע טפטוף). הפתח בקיר שמשמאל אינו מקורי ונפרץ כדי לאפשר מעבר למטיילים.</p>	
<p>הארמון הצפוני בעל 3 דרגות: הדרגה העליונה שימשה למגורי המלך. היא הקומה העליונה של הארמון ובה שני חלקים נפרדים, מרפסת בצורת חצי מעגל שבקצותיו קירות עליהם עמדו, על פי השערת החוקרים, עמודים בשתי שורות. החלק השני היה אגף מגורים ובו שני חדרים ממזרח וממערב הסוגרים על חצר פתוחה. קירות החדרים היו מקושטים בציורי קיר בדגמים גאומטריים ופרחוניים. המרצפות נבנו כפסיפס שחור ולבן בדוגמאות גאומטריות משתלבות. גג הנתמך על שני טורי עמודים הגן על החלקים הפנימיים של החצר הפנימית, כותרות העמודים היו מסוג הסדר האיוני שרבים מהם נתגלו במקום. הכניסה לקומה העליונה ולארמון כולו הייתה מצד מזרח. הדרגה התיכונה נמוכה בכ 20 מטרים מהקומה העליונה ובה מבנה מעוגל וקומפלקס חדרים מדרום לו. המבנה עצמו לא שרד את שני הזמן, ונותרו ממנו רק היסודות, שתמכו במבנה עגול מסוג התולוס, שתפקודו המדויק נותר בגדר תעלומה. הקיר העגול החיצוני הוא בקוטר 15.3 מטרים והעיגול הפנימי הוא בקוטר 10 מטרים. החלק העליון של הקירות כוסה בנדבך של אבני חול מרובעות. הקומפלקס הדרומי מחולק לשלושה חלקים: גרם מדרגות במערב, חדר גדול במזרח וחלל מקורה במרכז. גרם המדרגות נבנה בחלקו בסלע וחלקו העליון נבנה מעץ, חיבר את המדרגה העליונה לתיכונה והיה סמוי למתבונן מבחוץ. החדר המזרחי קושט בציורי קיר שדמו ללוחות שיש. החלל המרכזי נפתח לכיוון צפון. גגו של החלל נתמך על עמודים מרובעים. הדרגה התחתונה נבנתה כ-15 מטר מתחת לדרגה התיכונה ו-35 מטר מתחת לדרגה העליונה והייתה המפוארת מבין הדרגות. במרכז עמד אולם ריבועי שקירותיו משיקים לקצה המצוק ונתמכים על ידי קירות תמך. במרכז ניצב מבנה מקורה הנישא על ידי עמודים. הקיר הפנימי, היה קיר המצוק שצופה במלט ועמודים הוצמדו אליו כל העמודים נשאו כותרות קורינתיות שנצבעו בזהב. בפינה הדרום-מזרחית של הדרגה התחתונה, הוקם בית מרחץ (Thermaee) קטן.</p>	<p>הארמון הצפוני</p>
<p>הרומאים לא הסתפקו בניסיון להכריע את המערכה במצור בלבד אלא פעלו לכבוש את המבצר במהירות. לצורך זה הוקמה סוללה שהובילה מהמצוק המערבי אל חומת מצדה. נקודת הפריצה נבחרה מקום שגובה הצוק בו הוא כ-150 מטר, המיקום הוא למעשה נקודת תורפה של המתלול הטבעי - שלוחה צרה המקשרת את רגלי הר מצדה אל הרי מדבר יהודה שממערב לו. על שלוחה זו בנו הרומאים, ככל הנראה בסיוע עובדי כפייה יהודים, סוללת מצור, על בסיס של עצים שהובאו מאזור ההר שפכו עפר מהודק שנאסף באזור מצדה. התוצאה הייתה סוללה אלכסונית באורך של כ-100 מטר שהביאה את התוקפים אל מתחת לחומות המבצר</p>	<p>שער מערבי וסוללה</p>

נקודת הרחבה – פעולות השחזור במצדה

סיפורה של משלחת החפירות בהנהלת פרופ' יגאל ידין סופר בפרוט על ידי ידין עצמו, בספריו ובהרצאותיו ברחבי הארץ. השחזור כלל פעולות שימור וחיזוק קונבנציונאליות יחד עם נושאים אחרים לגמרי, כסידורי בטיחות או הכנת חוברת הסברה.

מה כולל השחזור ומדוע הוא נחוץ?

מצדה איננה רק אתר ארכיאולוגי, אובייקט למחקר מדעי. היא גם מונומנט לאומי, יעד לביקורי קהל רב ומגוון, ובמה לשחזור פרק בהיסטוריה של עמנו. כדי שיוכל האתר למלא את כל תפקידיו כהלכה היה הכרח לבצע שורה ארוכה של פעולות:

חיזוק הקירות - קירות שהחזיקו מעמד במשך השנים בזכות העפר שכיסה אותם - נחשפו לסכנת התמוטטות עם סילוק העפר במהלך החפירות הארכיאולוגיות. יתרה מזו – יש סכנה כי מטיילים יטפסו על קירות. אלה עלולים לגרום נזק כפול: לפצוע את עצמם ולמוטט קיר עתיק. לכן חוזקו כל הקירות במצדה בבטון, והדבר נעשה באופן כזה שאין המבקר מבחין בכך כלל.

חיזוק פסיפסים - פסיפס בונים, אמנם, בידיעה מראש שידרכו עליו, אבל במשך הזמן נפגע גם הוא. חוסנו תלוי בחוזק התשתית שלו. מה עושים? מדביקים אליו מלמעלה אריג, ואז מערערים מלמטה את תשתיתו. אבני הפסיפס נשארות דבוקות לאריג בדיוק בסדר המקורי שלהן. אחר-כך בונים תשתית חדשה מבטון משובח, קובעים בתוכו את הפסיפס כמקודם, וממיסים את הדבק המחבר את האריג אל האבנים. חשוב במיוחד לחזק את השוליים, כי משם עלולה להתחיל התפוררות חדשה.

חיזוק טיח - עזרה ראשונה" לטיח, שהיה מוגן במשך שנים בשפכים של עפר ונחשף פתאום במהלכן של חפירות ארכיאולוגיות, מתבטאת בהזרקת דבק פלסטי דליל לתוך הטיח ובחיזוק שוליו בבטון. אבל לאורך שנים יחזיק הטיח רק אחרי טיפול דומה למתואר לעיל לגבי הפסיפס. כל קטעי הטיח הצבעוני השמורים במצדה הוסרו ממקומם, הוטסו לירושלים וטופלו בתשומת-לב ובידע בתהליכים מסובכים במעבדות ממוזגות-אוויר, נבנתה להם תשתית חדשה, ואז הוחזרו ריבועים-ריבועים והוצמדו למקומם המקורי. כל פיסת טיח

שנחשפה בחפירות ולא עברה תהליך ארוך, מסובך ויקר זה - התפוררה מאז, לצערנו .

תנורי בישול - את תנורי הבישול בנו מעפר, ולכן לאחר חשיפתם הם היו צפויים להיעלמות מהירה. עצם ההבחנה בהם בשעת החפירה אינה פשוטה, ובמקומות שחפרו ארכיאולוגים שאינם מנוסים במיוחד - נפגעו התנורים עוד בשעת חפירתם. גם התנורים עברו טיפול בהזרקה דבק, וגם כאן לא פתר הדבר את בעיית התפוררותם. התנורים היחידים השמורים היטב כיום הם תנורים שנהרסו כליל ואחר-כך נבנו מחדש מבטון בידי הבנאים האמנים, וזאת לא רק בדיוק באותה תוכנית כמו התנור המקורי, אלא גם בצבע ובמרקם המחקים בדיוק את המקוריים - דברים שהבנאים למדו לעשותם אחרי ניסויים רבים .

ספסלי בית-הכנסת - גם הם משוחזרים או "מזויפים" כנ"ל. תחילה הסירו את הטיח המקורי מרוב הספסלים והותירו רק פינה אחת מקורית, ובכל יתר המקומות ציפו את הספסלים בבטון שהורכב בצבע ובמרקם כמו הטיח המקורי. לימים התפורר כליל הטיח בפינה שהושארה מקורית, וגם שם נאלצו "לזייף" את הטיח. כיום ניתן לשבת על הספסלים המקוריים של בית-הכנסת הקדום במצדה, אמנם על גבי טיח חדש שנבנה כחיקו למקורי, ולהרגיש קרבה נפשית וגופנית לאנשי מצדה שמלפני 1800 שנה מבלי לחשוש שתגרום נזק .

התקנת גישה למבקר - שבילים, מעקות, מצפים, סידורי בטיחות הותקנו לרוב במצדה, תוך ניסיון לפגום מעט ככל האפשר בנופו, באופיו וברוחו של המקום. ברוח זו הותקנו בתחילה גם השלטים במצדה - בצבעי חום (למרבית הצער, הוחלפו אחר-כך השלטים הצנועים בשלטים כחולים - זועקים, כמקובל בשאר המקומות), וכן הוסתרו במידת האפשר הגגות אותם נאלצו להתקין כדי לשמור על ממצאים מיוחדים, וכמוהם הוסתרו בתי-השימוש ושאר המתקנים הפונקציונליים. למרות לחץ חזק נבנתה התחנה העליונה של הרכבל מתחת לפני מצדה, לבל תיראה מראש ההר, אף שהדבר מחייב את מאות-אלפי המבקרים, לעלות במדרגות מייגעות מהרכבל לראש ההר .

הפס השחור - את כל ה"זיזופים" ביצעו מתוך אחריות עמוקה הרבה יותר מאשר בכל אחר ארכיאולוגי אחר בעולם, ובכל מקום שהוגבה קיר - סומן בפס שחור ברור מהו החלק המקורי ומהו החלק המשוחזר. זאת אף שאין ספק שהשחזור נאמן, לפחות ברוב המקרים, לבניין המקורי כפי שהיה לפני שחרב.

כל העבודות הללו בוצעו בנאמנות אין-קץ ובכישרון מקצועי ואמנותי בידי קבוצת בנאים מסורה, בהנהגתו של הבנאי האמן **משה יפה משייח'** איבריק שלייד בית-שערים העתיקה, ובעזרת נציג רשות הגנים הלאומיים יצחק גסקו. את מדיניות השחזור קבעה ועדה ציבורית בראשות יגאל ידין, שהרוח החיה בה היה האדריכל-הארכיאולוג אהוד נצר, ואף למחבר רשימה זו היתה הזכות להשתתף בה.

עבודות השחזור כללו עוד דברים רבים, כגון סילוקן של ערמות עפר שהצטברו בשעת החפירות הארכיאולוגיות, הכנת חוברת-הסברה, תכנון הרכבל ובנייתו, וכן תכניות שטרם בוצעו, כגון הצגת ממצאים ניידיים.